

Úspechy, výzvy a hlavné výsledky za rok 2018

Hlavné body výročnej správy riaditeľky

www.ecdc.europa.eu

Tento stručný prehľad obsahuje výber kľúčových činností za rok 2018, ale ani zďaleka nie je vyčerpávajúcim zoznamom všetkých úspechov a výsledkov centra ECDC dosiahnutých v tomto roku. Podrobný pohľad na rozsah činností centra ECDC, jeho organizačné a administratívne štruktúry a jeho pracovný plán sa nachádza v plnej verzii výročnej správy.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2018>

Navrhovaný spôsob citovania:

Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb. Úspechy, výzvy a hlavné výsledky za rok 2018: hlavné body z výročnej správy riaditeľky. Štokholm: ECDC 2019.

ISBN 978-92-9498-369-5 (PDF), 978-92-9498-351-0 (tlač)

ISSN 2529-6140 (PDF), 2529-6221 (tlač)

doi 10.2900/73012 (PDF), 10.2900/756091 (tlač)

Katalógové číslo TQ-AX-19-001-SK-N (PDF), TQ-AX-19-001-EN-C (tlač)

© Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb 2019.

Na všetky obrázky sa vzťahujú autorské práva centra ECDC s výnimkou obrázkov spoločnosti iStock (na strane 14 hore) a obrázkov podliehajúcich licencií organizácie Creative Commons (CC) na nekomerčné účely (CC BY-NC 4.0) prostredníctvom týchto používateľov Flickr.com: Nathan Reading (s. 6 a 10, vľavo hore); Judy Gallagher (s. 8, hore); Tom Schwan, Robert Fischer a Anita Mora, Národný inštitút pre alergie a infekčné choroby, Národné inštitúty pre zdravie (s. 8, dole); Alan Glover (s. 10, dole); Jon Southcoasting (s. 12/13); Shaury Nash (s. 24/25).

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Fotografie použité v tejto publikácii, ktoré sú chránené autorským právom, nemôžu byť použité na iné účely než v tejto publikácii bez výslovného súhlasu majiteľa autorských práv.

Úspechy, výzvy a hlavné výsledky za rok 2018

Hlavné body výročnej správy od riaditeľky

Obsah

Predslov	3
Úvod	3
ECDC – európska agentúra pre verejné zdravie	5
Európsky prístup k surveillance chorôb	5
Programy centra ECDC zamerané na choroby: sledovanie epidemiológie chorôb	7
Baktérie rezistentné voči antibiotikám a rastúce zdravotné zaťaženie v Európe	7
Čo je to vektor? Môže ma nakaziť?	9
Prevariť, ošúpať, tepelne upraviť alebo umyť niekedy jednoducho nestačí	11
Prevencia šírenia HIV: preexpozícia profylaxia a profylaxia	13
Nová očkovacia látka na každú sezónu	15
Dokážeme kontrolovať latentnú tuberkulózu?	17
Najväčší úspech všetkých čias	19
Prístup k verejnému zdraviu v Európe založený na faktoch	21
Surveillance chorôb	21
Epidemiologické spravodajstvo	21
Pripravenosť	23
Reakcia	23
Vedecké poradenstvo	23
Mikrobiológia	25
Prepájanie s európskou komunitou pre verejné zdravie	27
Odborná príprava a podpora pre krajiny	27
Informovanie o verejnom zdraví	28
ECDC v číslach	29

Predslov predsedníčky správnej rady

Ako novozvolená predsedníčka správnej rady centra ECDC mám tú česť prezentovať výročnú správu riaditeľky za rok 2018. Počas uplynulého roka ECDC poskytovalo členským štátom a Európskej komisii podporu prostredníctvom týchto činností:

- vykonalo 35 rýchlych posúdení rizika, ktoré predstavovali vstupné informácie pre riadenie rizík na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni,
- uviedlo novú verziu „systému včasného varovania a reakcie“, ktorá spĺňa všetky požiadavky podľa rozhodnutia č. 1082/2013/EU,
- uverejnilo novú správu EULabCap, z ktorej vyplýva, že rozdiely v kapacite a spôsobilosti medzi laboratóriami v jednotlivých členských štátoch sa rýchlo znižujú.

Centrum takisto sprístupnilo viacero online nástrojov, ktoré krajinám pomáhajú pri spracúvaní vstupných údajov založených na dôkazoch a podporujú tvorbu politík. Týmto nástrojmi sú: plánovač očkovania, softvér na vytváranie modelov, mapy zobrazujúce vývoj rôznych situácií, interaktívny atlas chorôb, databázy chorôb a niekoľko usmerňovacích dokumentov.

Správna rada v roku 2018 začala tretie nezávislé externé hodnotenie činnosti centra za obdobie rokov 2013 – 2017. Nad hodnotením, ktoré vykonáva externý dodávateľ, vykonáva dohľad riadiaci výbor správnej rady. Dokončenie záverečnej správy je plánované neskôr v tomto roku.

Pri pohľade na úctyhodné výsledky centra ECDC sa veľmi teším na nadchádzajúce dva roky predsedania v správnej rade. Pre ECDC bude toto obdobie veľmi podnetné, keďže prinesie výsledky externého hodnotenia jeho činnosti a novú dlhodobú stratégiu. Správna rada bude naďalej zohrávať hlavnú úlohu pri diskusiách a bude sa podieľať na týchto zmenách, pričom bude zaisťovať, aby centrum plnilo svoje poslanie a vykonávalo svoje úlohy v súlade s podmienkami stanovenými v zakladajúcom nariadení.

Dr. Anni-Riitta Virolainen-Julkunen
predsedníčka správnej rady centra ECDC
5. marca 2019

Vľavo hore a uprostred: Budova centra ECDC v meste Solna vo Švédsku

Vpravo hore: Bývalé hlavné sídlo centra ECDC

Vpravo uprostred: Odraz okoloidúcich na presklennej stene vstupnej časti budovy

Dole: Medzinárodné zasadnutie v hlavnej konferenčnej sále centra ECDC

Úvod riaditeľky

Začiatkom roka 2018 sa ECDC presťahovalo do modernej budovy v prímestskej oblasti Štokholmu Solna–Frösunda. Vďaka vynikajúcej práci náš logistického tímu sme sa rýchlo udomácnili v novom prostredí.

Okrem tohto fyzického presunu sme prijali aj niekoľko rozhodnutí s ďalekosiahlym vplyvom na budúcnosť centra ECDC:

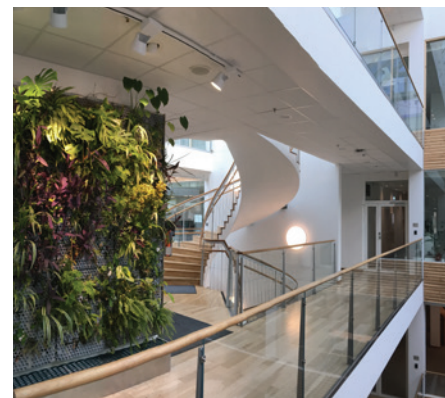
- Začali sme pracovať na dlhodobej stratégii centra ECDC na roky 2021 – 2027.
- Otvorili sme dialóg so zainteresovanými stranami týkajúci sa dvoch nových a zaujímavých projektov: *elektronické zdravotníctvo v spojení s digitálnymi technológiami a prognostika*.
- Organizačná štruktúra centra sa zmení ako výsledok iniciatívy *ECDC novej generácie*.
- Správna rada začala tretie nezávislé externé hodnotenie činnosti centra vzťahujúce sa na roky 2013 – 2017.

V roku 2018 sme sa priamo zamerali na tri prioritné oblasti:

- Očkovania. ECDC poskytlo Európskej komisii vedecké dôkazy ako podklad pre nové odporúčanie Rady týkajúce sa chorôb, ktorým možno predchádzať očkovaním.
- Antimikrobiálna rezistencia. V novej štúdii sme dospeli k odhadu, že baktérie rezistentné voči antimikrobiálnym látkam každoročne spôsobia smrť 33 000 Európanov a že v dôsledku antimikrobiálnej rezistencie zároveň v Európe každoročne vznikajú náklady dosahujúce približne jednu miliardu EUR.
- Ciele OSN udržateľného rozvoja. V oblasti monitorovania chorôb ECDC zosúladiť svoje monitorovacie činnosti s cieľmi OSN – dobrým príkladom je surveillance HIV, hepatitídy a tuberkulózy.

V septembri 2018 ECDC prevzalo predsedníctvo v sieti agentúr EÚ. Bola to výborná príležitosť zapojiť sa do rozsiahlej výmeny poznatkov s našimi sesterskými agentúrami a pomohlo nám to zosúladiť naše procesy – výsledkom bol hmatateľný prínos pre našu každodennú prácu.

Dr. Andrea Ammon
riaditeľka centra ECDC
5. marca 2019

ECDC – európska agentúra pre verejné zdravie

Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb (ECDC), ktoré bolo zriadené v roku 2005 so sídlom v Štokholme, vo Švédsku, je súčasťou siete agentúr EÚ. Tieto agentúry vykonávajú technické a vedecké úlohy, ktoré pomáhajú inštitúciám EÚ prijímať rozhodnutia a vykonávať politiky. Agentúry EÚ sú decentralizované orgány a nachádzajú sa takmer vo všetkých členských štátoch EÚ.

Rozsah mandátu centra ECDC pokrýva surveillance chorôb v prípade viac než 60 infekčných chorôb od AIDS/HIV po zriedkavé zoonotické ochorenia. Takisto podporujeme očkovanie, poukazujeme na správanie, ktoré je dôležité z hľadiska zdravia, zaisťujeme kvalitu laboratórií v celej Európe, školíme epidemiológov verejného zdravia z celej Európy a informujeme cieľové skupiny o všetkých aspektoch týkajúcich sa infekčných chorôb.

Ku koncu roka 2018 malo ECDC 267 stálych zamestnancov, ktorí pôsobili v oblasti surveillance chorôb, zisťovania ohnisk chorôb, vedeckého poradenstva, informačných technológií, informačných činností a administratívy.

Európsky prístup k surveillance chorôb

ECDC prevádzkuje a udržiava tri hlavné systémy na sledovanie infekčných chorôb v Európe. Každý systém je zameraný na jednu oblasť kontroly chorôb: EWRS

Vľavo hore: Vlajky EÚ nad centrom ECDC

Vpravo hore: Nová budova centra ECDC pri pohľade z diaľnice

Vpravo uprostred: Presvetlený interiér so zeleňou

Dole: Každodenná schôdza za okrúhlym stolom organizovaná tímom pre epidemiologické spravodajstvo

(odhaľovanie hrozieb, varovania pri hrozbách), EPIS (epidemiologické spravodajstvo) a TESSy (surveillance chorôb a ich štatistika).

- Systém včasného varovania a reakcie (EWRS), ktorý bol v roku 2018 kompletne prepracovaný, je dôverný systém, ktorý umožňuje členským štátom a Európskej komisii spoločne využívať informácie o udalostiach týkajúcich sa zdravia s možným vplyvom na úrovni EÚ a koordinovať opatrenia v oblasti reakcie na ochranu verejného zdravia. V roku 2018, ktorý bol poznačený vznikom niekoľkých závažných ohnisk osýpok, sa opäť preukázala hodnota tohto systému ako výkonného mechanizmu varovania.
- Epidemiologický informačný systém (EPIS) je bezpečná webová komunikačná platforma, ktorá umožňuje vedcom a odborníkom v oblasti verejného zdravia vymieňať si epidemiologické informácie.
- Európsky systém pre surveillance (TESSy) je rozsiahly systém databáz na zhromažďovanie údajov o chorobách. Krajiny EÚ/EHP do systému TESSy pravidelne nahlasujú svoje vnútroštátne údaje o infekčných chorobách. Tieto údaje umožňujú používateľom online atlasu centra ECDC mapujúceho surveillance infekčných chorôb generovať aktuálne správy o surveillance a interaktívne mapy.

ECDC okrem toho poskytuje podporu pre prácu Európskej komisie a členských štátov v rámci Výboru EÚ pre zdravotnú bezpečnosť, ktorý pôsobí ako poradná skupina v oblasti zdravotnej bezpečnosti na európskej úrovni.

Súprava na zistenie prítomnosti karbapenemázy KPC-1 tvorenej baktériami Klebsiella pneumoniae. Rezistencia gramnegatívnych baktérií môže v nasledujúcich rokoch predstavovať vážny terapeutický problém. Vo výrobných plánoch farmaceutických spoločností sa boju proti týmto organizmom venuje len veľmi málo pozornosti.

Programy centra ECDC zamerané na choroby: sledovanie epidemiológie chorôb

Vďaka údajom zo všetkých členských štátov EÚ týkajúcim sa takmer 60 chorôb a ďalších tém v oblasti zdravia, napr. antimikrobiálnej rezistencie, dokážu vedci z centra ECDC vypracovať podrobný obraz o súčasnej (a historickej) epidemiologickej situácii

v Európe. Centrum monitoruje trendy vývoja chorôb a navrhuje opatrenia na predchádzanie chorobám a prevenciu vzniku ich ohnisk. Činnosti centra ECDC v oblasti chorôb sú zoskupené do jednotlivých „programov zameraných na choroby“.

Baktérie rezistentné voči antibiotikám a rastúce zdravotné zaťaženie v Európe

Antimikrobiálna rezistencia a infekcie spojené so zdravotnou starostlivosťou (program ARHAI). Keď ECDC začalo pracovať na novej štúdii s cieľom posúdiť zdravotné zaťaženie v EÚ/EHP spojené s infekciami spôsobenými baktériami, ktoré sú rezistentné voči antibiotikám, experti centra vyhodnotili najnovšie súbory údajov z Európy, preverili ich kvalitu a navrhli pomerne konzervatívny odhad. Zo štúdie vyplýva hrozivý záver, že priamo v dôsledku infekcií spôsobených baktériami, ktoré sú rezistentné voči antibiotikám, každý rok zomrie približne 33 000 Európanov. K nákaze takýmito infekciami dochádza najmä v nemocniciach.

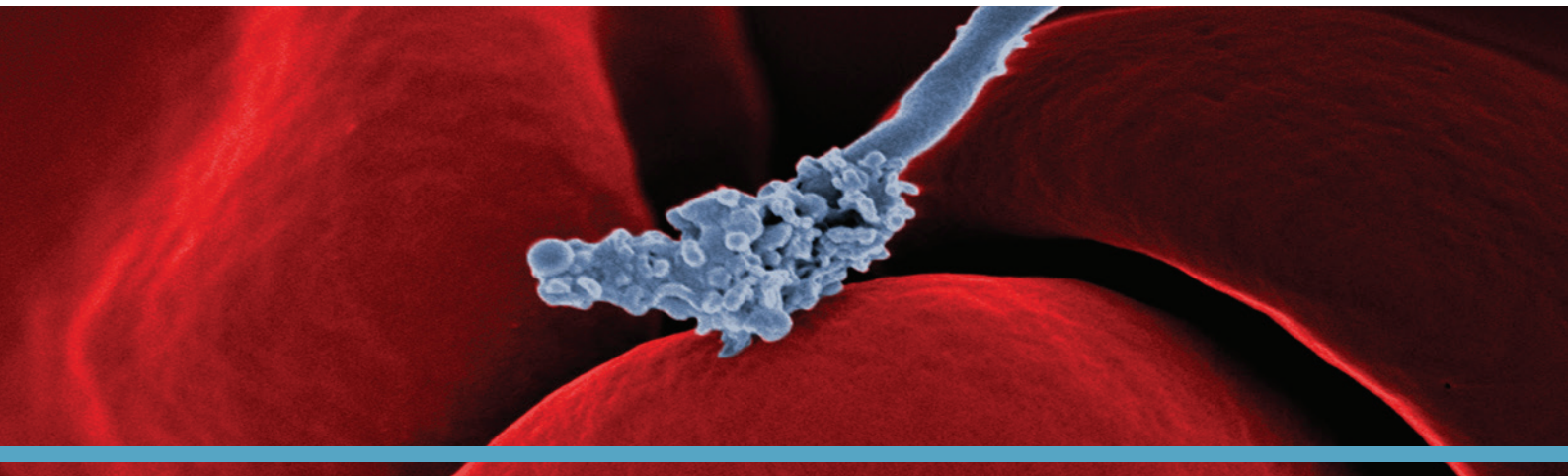
V dvoch prieskumoch, ktoré boli uverejnené v roku 2018 v rámci Európskeho dňa zvyšovania povedomia o antibiotikách, sa preukazuje, že prevalencia z hľadiska infekcií spojených so zdravotnou starostlivosťou a používania antimikrobiálnych látok sa medzi jednotlivými krajinami výrazne líši. Celkový pohľad je ešte znepokojivejší: počet prípadov, ku ktorým každý rok dochádza v nemocniciach a zariadeniach dlhodobej

starostlivosti, dosahuje 8,9 milióna. Znamená to, že Európa čelí problému obrovských rozmerov.

Každý deň dostane každý tretí pacient v EÚ aspoň jednu antimikrobiálnu látku. Z lekárskeho hľadiska nie sú všetky tieto lieky nevyhnutné a ich predpisovanie prispieva k šíreniu antimikrobiálnej rezistencie (AMR). ECDC s cieľom riešiť tento problém pozvalo viacero sietí zameraných na surveillance na konferenciu, na ktorej sa zúčastnilo 300 zástupcov z členských štátov.

V priebehu roka experti centra ECDC navštívili svojich kolegov v Bulharsku, Nórsku a Spojenom kráľovstve, aby diskutovali o problémoch spojených s antimikrobiálnou rezistenciou.

ECDC naďalej kľúčovým spôsobom prispieva k činnosti Transatlantickej pracovnej skupiny pre antimikrobiálnu rezistenciu a podieľalo sa na jednotnej akcii EÚ týkajúcej sa antimikrobiálnej rezistencie a infekcií spojených so zdravotnou starostlivosťou. Podrobné informácie o týchto činnostiach sú uvedené na webovom sídle centra ECDC.

Čo je to vektor? Môže ma nakaziť?

Nové a vektormi prenášané choroby (program EVD).

Označenie *vektor ochorenia* sa zvyčajne používa v súvislosti s článkonožcami (komármi, muchami, švolami, všami, blchami, kliešťami a roztočmi), ktoré prenášajú infekčné mikroorganizmy na iné živé organizmy.

Jednou z takto prenášaných chorôb je západonílska horúčka – spôsobuje ju vírus, ktorý sa najčastejšie šíri prostredníctvom infikovaných komárov. V porovnaní so situáciou iba pred niekoľkými rokmi sa počet prípadov západonílskej horúčky podstatne zvýšil. V roku 2018 ECDC monitorovalo dosiaľ najväčšie ohnisko západonílskej horúčky v Európe. Európske krajiny v roku 2018 nahlásili viac než 2 000 prípadov lokálne prenesených infekcií u ľudí, pričom tento počet vysoko prekračuje súčet za predchádzajúcich sedem rokov (1 832 prípadov).

Na webovom sídle centra ECDC sú dostupné údaje a mapy týkajúce sa infekcií spôsobených vírusom západonílskej horúčky v Európe, ktoré sú každý týždeň aktualizované. ECDC takisto zverejňuje mapy znázorňujúce rozšírenie rôznych druhov komárov, kliešťov a švol, ktoré predstavujú vektory ochorení u ľudí a zvierat. V roku 2018 sa uskutočnila terénna štúdia zameraná na stratégie regulácie vektorov západonílskej horúčky v Európe, ktorej pilotná časť prebehla už v roku 2017. Okrem toho sa uskutočnili tri terénne štúdie o regulácii invazívnych komárov – tieto

komáre môžu prenášať patogény spôsobujúce horúčku dengue, ochorenie spôsobené vírusom chikungunya a ochorenie spôsobené vírusom Zika.

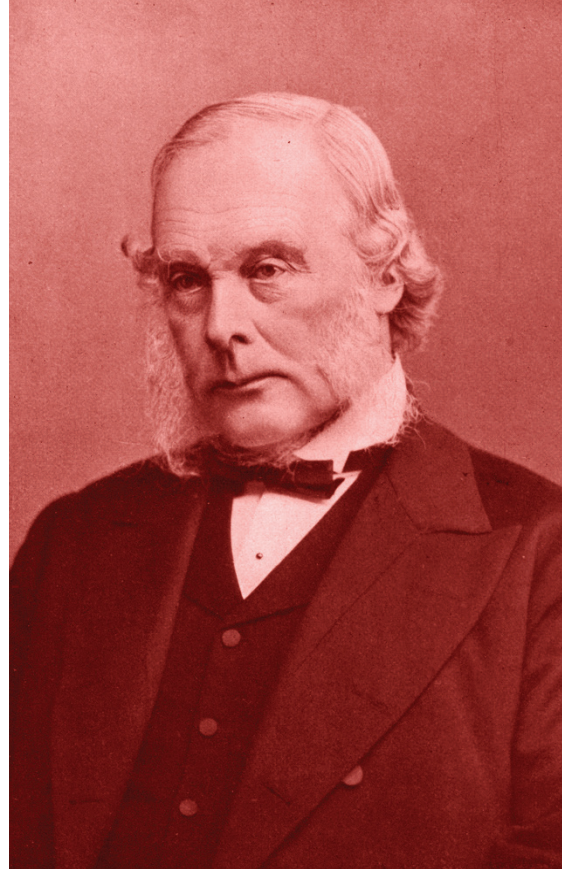
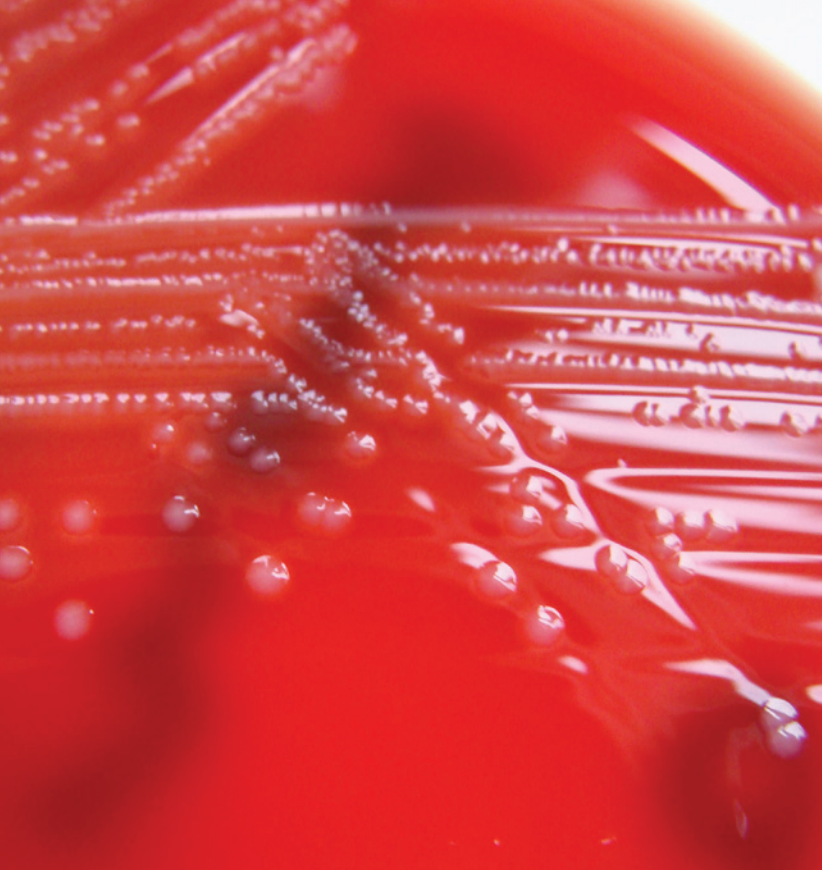
Horúčka dengue sa po dlhých rokoch sporadického výskytu opäť vrátila do Európy, za posledné tri roky bolo nahlásených viac než 3 000 prípadov. Vo väčšine prípadov išlo o zavlečenie tejto choroby, no v oblastiach výskytu infikovaných komárov rodu *Aedes* je možný aj jej lokálny prenos: začiatkom októbra 2018 bolo v EÚ potvrdených deväť prípadov autochtónnej horúčky dengue – tri v Španielsku a šesť vo Francúzsku – v troch samostatných ohniskách.

ECDC v spolupráci s Európskym úradom pre bezpečnosť potravín (EFSA) pokračovalo v zhromažďovaní údajov o článkonožcoch (hmyze a príbuzných organizmoch), ktoré sú vektormi ochorení u ľudí a zvierat, a zverejnilo na svojom webovom sídle aktualizované mapy vektorov znázorňujúce ich rozšírenie a vývoj v Európe.

Centrum si takisto uvedomuje riziko, ktoré predstavujú choroby, ktoré zatiaľ nespôsobili vznik ohnisk v Európe. Centrum napríklad vypracovalo viacero rýchlych posúdení rizika v spojení s ohniskami eboly v Afrike: hrozí riziko zavlečenia, sú ohrození občania Európskej únie? V roku 2018 znala odpoveď na túto otázku upokojujúco: nie.

Vľavo hore: Nie všetky komáre sú vektormi ochorení

Dole: Baktéria rodu Borrelia. Borelióza s recidivujúcou horúčkou je choroba prenášaná vektormi, ktorá sa vyznačuje opakujúcimi sa vysokými horúčkami, bolesťami svalov a nevoľnosťou. Choroba sa prenáša uhryznutím všami alebo kliešťami s mäkkým telom. V Európe sa táto choroba vyskytuje v niektorých častiach Stredozemia.

Prevariť, ošúpať, tepelne upraviť alebo umyť niekedy jednoducho nestačí

Choroby prenášané potravinovým reťazcom a vodou a zoonózy (program FWD).

EPIS-FWD je epidemiologický informačný systém centra ECDC pre choroby prenášané potravinovým reťazcom a vodou. Počet naliehavých žiadostí o informácie zo systému EPIS-FWD stúpol z 53 v roku 2017 na 77 v roku 2018, čo je síce malý nárast, no zasluhuje si pozornosť. Jedno obzvlášť závažné ohnisko vzniklo v dôsledku výskytu listeriózy, ktorá spôsobila aj niekoľko úmrtí. ECDC a EFSA spojili svoje sily s cieľom hlbšie preskúmať toto ohnisko a zabezpečili sekvenovanie celého genómu daného patogénu. Výsledky potvrdili, že pravdepodobným zdrojom ohniska bola jedna šarža balení mrazenej zeleniny.

V rámci ďalšej spolupráce ECDC a EFSA uverejnili dve komplexné správy: jednu o trendoch a zdrojoch zoonóz, zoonotických pôvodcov chorôb a ohnisk prenášaných potravinovým reťazcom (údaje z roku 2017) a jednu o antimikrobiálnej rezistencii zoonotických a indikátorových baktérií pochádzajúcich z ľudí, zo zvierat a z potravín (údaje z roku 2016).

ECDC pozvalo účastníkov zo šiestich krajín na workshop venovaný pripravenosti na incidenty zahŕňajúce viac krajín spojené s bezpečnosťou potravín a verejným zdravím. Centrum takisto vedie program odbornej výmeny pre expertov v oblasti chorôb prenášaných potravinovým reťazcom a vodou.

V oblasti technológií si ECDC zapísalo prvenstvo, keď vykonalo prvú klastrovú analýzu pomocou údajov získaných z databázy molekulárnej typizácie v rámci systému TESSy.

ECDC financovalo niekoľko externých posúdení kvality. Externými posúdeniami kvality sa monitoruje výkon laboratórií tak, že sa laboratóriám v celej Európe zadá analýza identických vzoriek. Porovná sa presnosť jednotlivých výsledkov a každé laboratórium dostane hodnotenie s podrobnými údajmi o svojom výkone. Externé posúdenia kvality sa osvedčili ako kľúčový nástroj na zvyšovanie výkonu laboratórií. V roku 2018 ECDC zorganizovalo externé posúdenia kvality so zameraním na baktérie rodov *Listeria*, *Salmonella*, *Campylobacter* a STEC. Centrum okrem toho zorganizovalo skúšku spôsobilosti zameranú na zostavenie celého genómu baktérie *Listeria monocytogenes*.

Vľavo hore: Baktérie Listeria monocytogenes v agare (Columbia) s konskou krvou a vedec, ktorého meno táto baktéria nesie, Dr. Joseph Lister (1827 – 1912)

Vpravo dole: Výsledky sekvenovania DNA

Pochod Pride v Brightone v roku 2018: Nemôžem to preniesť ani to neprenesiem.

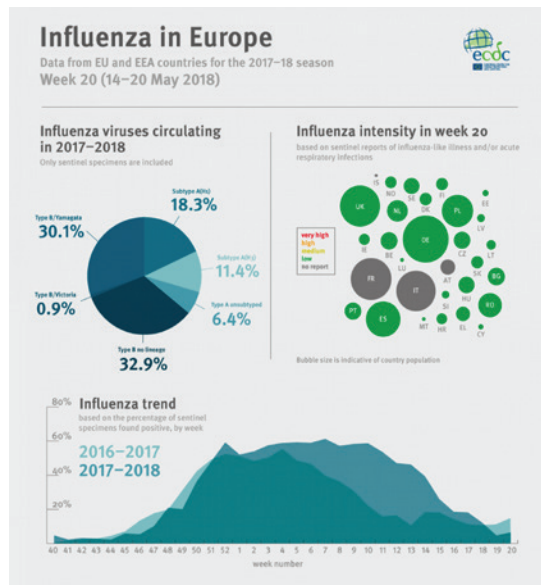

Prevenencia prenosu HIV: profylaxia a preexpozičná profylaxia

HIV, sexuálne prenosné infekcie a vírusová hepatitída (program HASH). Tretí cieľ OSN udržateľného rozvoja je zameraný na zdravie a spokojnosť: „zabezpečiť zdravý život a podporovať spokojnosť pre každého v každom veku“. Monitorovanie pokroku pri dosahovaní tohto cieľa v oblasti HIV/AIDS môže byť náročná úloha. Na stretnutí siete pre surveillance HIV v roku 2018 bolo zámerom ECDC a WHO, s významným zapojením programu UNAIDS, poskytnúť expertom na choroby možnosť hlbšie preskúmať otázku toho, ako by sa mohol objektívne merať pokrok dosiahnutý pri plnení tretieho cieľa udržateľného rozvoja. Podobné úsilie sa vynaložilo v súvislosti s dublínskym vyhlásením (v ktorom sa stanovila ambiciózna agenda pre HIV/AIDS): preskúmalo sa monitorovanie reakcie na šírenie HIV a zosúladiť sa so zámermi cieľov udržateľného rozvoja.

V rámci programu sa ďalej:

- zaviedlo používanie nástroja na vytváranie modelov presnosti odhadov týkajúcich sa HIV,
- zaviedol nový pilotný systém na surveillance rezistencie voči liekom proti HIV v deviatich krajinách EÚ,
- zorganizovalo, v spolupráci s programom UNAIDS, stretnutie expertov zamerané na zabezpečovanie preexpozičnej profylaxie,
- uverejnilo usmernenie k integrovanému testovaniu na HIV, hepatitídu B a hepatitídu C,
- sprístupnila prvú interaktívnu online databázu štúdií o prevalencii zameraných na hepatitídu B a hepatitídu C a
- zaviedol nový pilotný protokol pre prieskum séroprevalencie pri hepatitíde C s cieľom posúdiť skutočné zaťaženie spôsobené touto chorobou v troch krajinách.

Nová očkovacia látka na každú sezónu

Chríпка a ostatné respiračné vírusy (program IRV)

Každý rok potrebujeme nové očkovanie proti chrípke, pretože každý rok sa šíria iné kmene chrípkových mikroorganizmov. Očkovacia látka, ktorá chráni pred mikrobiálnymi kmeňmi rozšírenými počas posledného chrípkového obdobia, nedokáže poskytnúť imunitu proti tohtoročnému novému kmeňu. Univerzálna očkovacia látka, ktorá by dlhodobo chránila pred sezónnymi výskytmi chrípky, síce nie je úplná utópia, no od jej zavedenia v praxi nás môže ešte deliť mnoho rokov. Dovtedy môžeme seba aj ostatných najlepšie chrániť len očkovaním pomocou najnovšej, aktuálnej očkovacej látky proti chrípke.

V európskom regióne WHO si choroby dýchacích ciest spojené so sezónnou chrípkou každoročne vyžadujú 40 000 životov. Napriek týmto znepokojujúcim číslam dostáva len malý podiel obyvateľstva očkovanie. Viac než 75 % týchto úmrtí pripadá na osoby vo veku 65 a viac rokov, no používanie očkovania dosahuje v tejto rizikovej skupine naďalej nízku mieru. Približne v polovici krajín európskeho regiónu WHO sa očkovanie podáva menej než jednej z troch starších osôb. Dokonca aj medzi zdravotníckymi pracovníkmi miera očkovania zďaleka nedosahuje ani len 50 %.

Počas každej chrípkovej sezóny ECDC a Regionálny úrad WHO pre Európu každý týždeň zverejňujú údaje o surveillancii chrípky. Zverejňované údaje jednoznačne dokladajú význam rozsiahlej činnosti centra ECDC: chrípka je aj naďalej hlavnou hrozbou pre verejné zdravie a vigilancia je nevyhnutná.

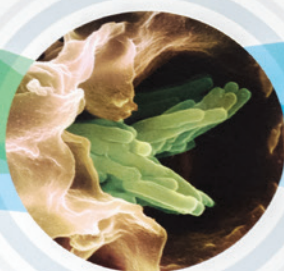
Ďalším významným aspektom činnosti v rámci programu je vtáčia chrípka. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch ECDC a EFSA zverejnili štvrtročné správy

o spoločnom posúdení situácie, pokiaľ ide o vtáčiu chrípku. Centrum vydalo správu o politikách a pokrytí očkovania proti chrípke, v ktorej sa opäť potvrdilo, že pokrytie očkovania medzi staršími osobami v Európe je príliš nízke. V ďalšej správe v rámci programu sa odhadlo, že účinnosť očkovacích látok medzi rokmi 2015 a 2018 kolísala okolo hodnoty 40 %.

Centrum preskúmalo národné plány pripravenosti na pandémiu, pričom poukázalo na nedostatky a poskytlo návrhy nápravných opatrení. Bežná surveillancii chrípky bola doplnená o surveillancii priebehu závažných chorôb a surveillancii založenú na genómoch – výrazne sa tým zvýšila kvalita surveillancii. Systémy surveillancii zamerané na chrípku a SARS prešli hodnotením a vyhodnotil sa aj samotný program pre chrípku a ostatné respiračné vírusy s cieľom sledovať kvalitu jeho výstupov, ako aj jeho účinnosť.

ECDC vypracovalo stanovisko týkajúce sa nefarmaceutických intervencií počas pandémie. V tomto dokumente sa dospelo k záveru, že intervencie sa vo väčšine prípadov preukázali ako málo účinné.

*Hore: Očkovanie proti chrípke. Jedna malá injekcia a je to
Vľavo dole: Týždenná infografika o chrípke
Vpravo dole: „100 % účinok proti vtácej chrípke“? Kiež by to bolo také jednoduché...*

Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe

2018

2016 data

ERS EUROPEAN
RESPIRATORY
SOCIETY
every breath counts

European Union Standards for Tuberculosis Care

2017 update

Dokážeme úplne odstrániť latentnú tuberkulózu?

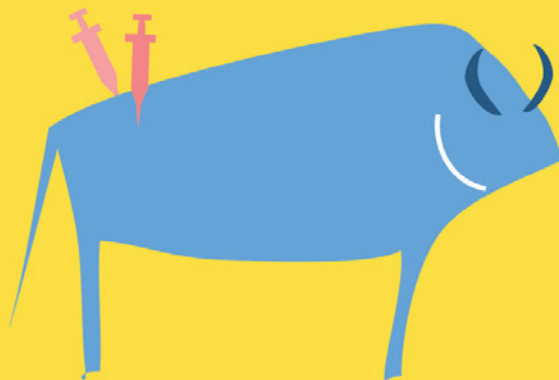
Tuberkulóza (program TB). Latentná tuberkulózná infekcia postihuje v európskom regióne WHO každého siedmeho človeka. Z infikovaných osôb skutočne ochorie na aktívnu tuberkulózu jedna desatina. Usmerňovací dokument centra o programovom riadení latentnej tuberkulózy preto vyplňa veľkú medzeru v úsilí zameranom na prevenciu tuberkulózy v Európe.

Komplexný prehľad epidemiologickej situácie výskytu tuberkulózy je k dispozícii vo výročnej správe o *surveillance a monitorovaní tuberkulózy v Európe* za rok 2018. Táto správa, na ktorej spoločne pracovali ECDC a Regionálny úrad WHO pre Európu, bola vydaná pred Svetovým dňom tuberkulózy, ktorý pripadol na 24. marec 2018.

ECDC v rámci trojročného projektu podporovalo päť prioritných krajín s vysokým výskytom tuberkulózy (Bulharsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko a Rumunsko) prostredníctvom výmenných pobytov a kurzov odbornej prípravy. Projekt bude pokračovať a v roku 2019 sa rozšíri s cieľom riešiť potreby spojené s výskytom tuberkulózy v ďalších členských štátoch. Na výrazne prítomné potreby v členských štátoch sa zameriavajú aj aktualizované *štandardy Európskej únie na liečbu tuberkulózy*, ktoré boli zverejnené v roku 2018 a preložené do všetkých úradných jazykov EÚ.

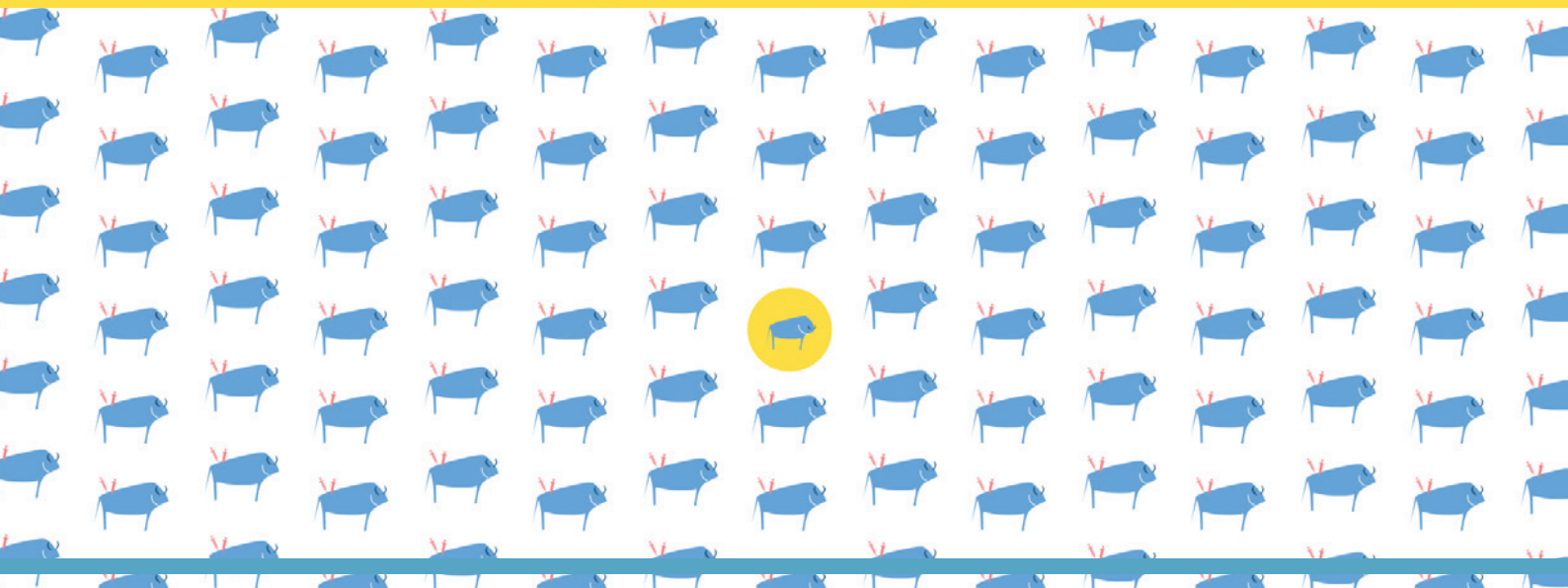
V apríli ECDC spustilo projekt na zhromažďovanie podkladov na sekvenovanie celého genómu v prípade tuberkulózy. Projekt je ďalším príkladom zvyšujúcej sa miery využívania sekvenovania celého genómu pri diagnostike a surveillance chorôb.

*Vľavo: Nová správa o tuberkulóze, spoločný projekt ECDC a Regionálneho úradu WHO pre Európu
Vpravo: „Každý nádech je dôležitý“: aktualizované štandardy EÚ na liečbu tuberkulózy. ECDC uverejnilo tento dokument vo všetkých jazykoch EÚ/EHP*

The last week of April is European Immunisation Week

Find out more at www.ecdc.europa.eu

Najväčší úspech všetkých čias

Choroby, ktorým možno predchádzať očkovaním (program VPD). Očkovacie látky patria medzi najväčšie úspechy v oblasti verejného zdravia. Výrazne sa nimi znížilo zdravotné zaťaženie spojené s prenosnými ochoreniami a existuje reálna šanca, že čoskoro bude možné očkovaním predchádzať ešte väčšiemu počtu chorôb. Bohužiaľ, mnohé očkovacie látky na svoju úspešnosť doplatili. Keďže výskyt niektorých chorôb, ktorým možno predchádzať očkovaním, sa minimalizoval alebo dokonca tieto choroby úplne vymizli, niektorí ľudia si myslia, že keď vynechajú niektorý termín na preočkovanie alebo sa dokonca vôbec nedajú zaočkovať, nebude to mať žiadne negatívne následky. Veľký počet ohnisk osýpok v roku 2018 preukázal, že takto to skutočne nefunguje. ECDC na základe svojich rýchlych posúdení rizika týkajúcich sa ohnisk osýpok, ako aj na základe mesačných aktualizácií svojich správ o monitorovaní výskytu osýpok a rubeoly výrazne podporuje cieľ WHO týkajúci sa eliminácie osýpok.

V roku 2018 program VPD umožnil získať technické podklady a vedecké údaje na účely odporúčania Rady o očkovaní, ktoré bolo predložené v apríli a prijaté v decembri. ECDC začalo proces spolupráce na podporu tzv. skupín NITAG – národných technických poradných skupín pre imunizáciu – s cieľom posilniť vedeckú spoluprácu a výmenu v celej Európe.

Na úrovni bližšie k praxi ECDC zverejnilo príručku k zriaďovaniu a zavádzaniu informačných systémov pre imunizáciu a skvalitnilo svoj systém na surveillance čierneho kašľa a invazívneho pneumokokového

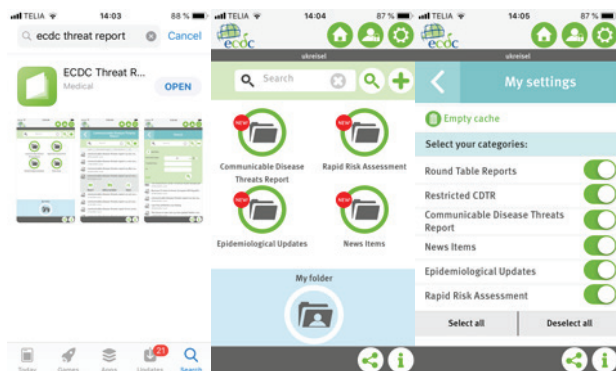
ochorenia. Plánovač očkovania EÚ je aj naďalej najnavštevovanejšou službou webového sídla ECDC.

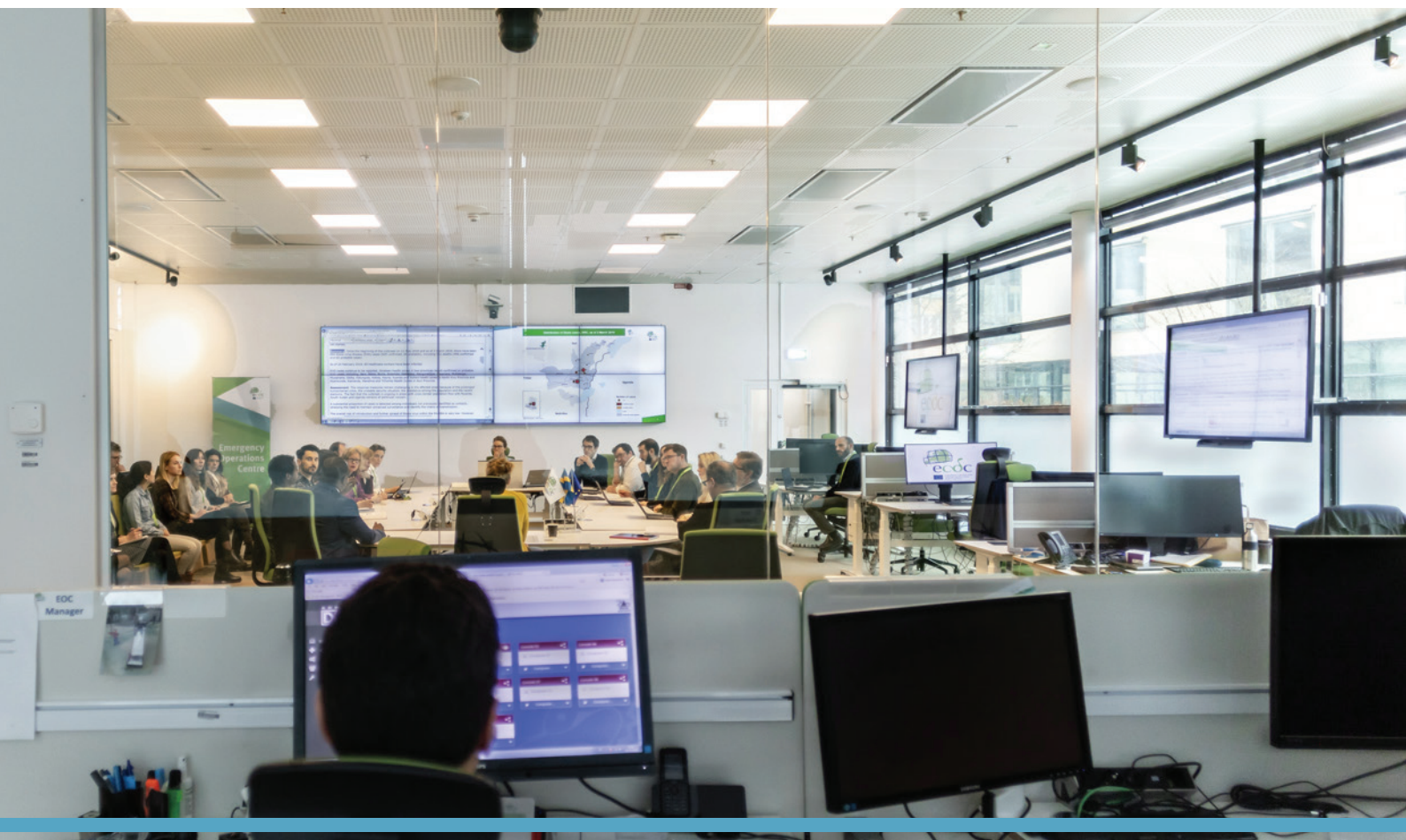
Vľavo hore: Propagovanie európskeho imunizačného týždňa

Vľavo dole: Znáoznenie imunity stáda

Vpravo: Video tweet

Vľavo: Snímka obrazovky z mobilnej aplikácie centra ECDC s názvom Threat Report
Dole: Nové centrum ECDC pre núdzové operácie

Prístup k verejnému zdraviu v Európe založený na faktoch

Surveillance chorôb

Množstvo epidemiologických údajov, ktoré nám poskytujú naši partneri, si vyžaduje maximálne spoľahlivú IT infraštruktúru. ECDC v roku 2018 spustilo projekt reštrukturalizácie svojich systémov určených na surveillance, aby mohlo spracúvať čoraz väčšie množstvo údajov o chorobách a držalo krok s technologickým vývojom.

Centrum pokračovalo v projekte EPHESUS. EPHESUS, teda *Hodnotenie systémov na surveillance verejného zdravia v EÚ/EHP*, je projekt, v rámci ktorého sa posudzuje 52 systémov na surveillance chorôb v 30 krajinách. Okrem štandardnej surveillance sú v projekte zahrnuté aj laboratórne služby financované centrom ECDC, bežná molekulárna/geometrická typizácia a monitorovanie udalostí spojených s infekčnými chorobami.

Interaktívny online atlas centra ECDC mapujúci surveillance infekčných chorôb obsahoval v roku 2018 údaje o 56 chorobách a témach týkajúcich sa chorôb. Používatelia si môžu vybrať konkrétne súbory údajov a vygenerovať prispôbené mapy výskytu chorôb. V roku 2018 boli do atlasu pridané údaje o spotrebe antimikrobiálnych látok, výsledkom čoho je jasné a veľmi zreteľné znázornenie toho, aké dôležité je používať antibiotiká obozretne.

Experti ECDC sa podieľali na príprave vykonávacieho aktu k rozhodnutiu č. 1082/2013/EÚ o cezhraničných ohrozeniach zdravia tým, že poskytli definície prípadu ochorenia pre choroby ako lymská neuroborelióza,

horúčka dengue, ochorenie spôsobené vírusom chikungunya a ochorenie spôsobené vírusom Zika.

Technika sekvenovania celého genómu (whole genome sequencing – WGS) rýchlo mení spôsob, ktorým vykonávame surveillance chorôb a získavame údaje. V roku 2018 centrum uzavrelo s členskými štátmi dohodu o tom, ako má v celej Európe prebiehať analýza, výmena a uchovávanie údajov o patogénoch získaných pomocou WGS.

Epidemiologické spravodajstvo

V roku 2018 bolo prostredníctvom epidemiologického spravodajstva zaznamenaných 377 udalostí spojených s výskytom chorôb. „Udalosťou“ môže byť vznik rozsiahleho ohniska, napríklad eboly v západnej Afrike, alebo môže ísť o pomerne malý klaster výskytu legionárskej choroby na výletnej lodi v Európe. Bez novo zavedených prístupov by viacero ohnisk v Európe nebolo vôbec možné odhaliť: vďaka tomu, že ECDC využíva sociálne médiá a technológie crowdsourcingu, dokáže zachytiť indikátory ohnisk, ktoré by inak zostali bez povšimnutia. Podobný prístup využívame aj pri monitorovaní podujatí s účasťou veľkého počtu ľudí.

Správy o surveillance sa zverejňujú pomocou nášho webového sídla, no zároveň rastie aj počet používateľov, ktorí si do mobilných zariadení nainštalovali aplikáciu centra ECDC s názvom Threat Report, pričom od vydania tejto aplikácie z nej bolo stiahnutých viac než 25 000 dokumentov.

*Hore: Záber na interiér novej budovy centra ECDC
Vľavo dole: Zasadnutie poradného fóra centra ECDC
Vpravo dole: Nová budova ponúka priestor na formálne aj
neformálne stretnutia*

Pripravenosť

Pripravenosť je základným pilierom verejného zdravia. ECDC pomáha členským štátom EÚ zavádzať a prispôsobovať mechanizmy reakcie s cieľom predchádzať ohrozeniam verejného zdravia, reagovať na ne a zotavovať sa z nich v záujme ochrany verejného zdravia v Európe v oblasti prenosných ochorení.

V roku 2018 tím centra ECDC pomohol Rumunsku vypracovať národný plán pripravenosti na núdzové situácie v oblasti verejného zdravia. ECDC takisto poskytlo technickú podporu Európskej komisii pri plnení viacerých úloh spojených s vykonávaním článku 4 rozhodnutia č. 1082/2013/EÚ o závažných cezhraničných ohrozeniach zdravia.

O pripravenosti na úrovni praxe svedčí vydanie nástroja HEPSA, čo je nástroj centra ECDC hodnotenie pripravenosti na núdzové situácie v oblasti zdravia, ktorý krajinám umožňuje vykonať audit vlastnej „pripravenosti na núdzové situácie“.

Medzi ďalšími činnosťami bolo vypracovanie správy o pripravenosti v rámci komunity, kurz odbornej prípravy zameraný na informovanosť o biologických rizikách a jedno celodenné simulačné cvičenie. Centrum takisto uverejnilo usmerňovací dokument o tom, ako z rôznych cvičení, preskúmaní a posúdení čerpať odporúčania týkajúce sa najlepších postupov.

Reakcia

Posúdenia rizika vo veľkej miere závisia od kvality údajov o chorobách, ktoré centrum získava, ako aj od expertov, ktorí tieto údaje analyzujú.

Na zaistenie kvality ECDC pri vypracúvaní svojich rýchlych posúdení rizika využíva odborníkov z členských štátov špecializovaných na infekčné choroby. Zabezpečovanie odborných znalostí z externých zdrojov bolo v minulosti pomerne komplikovaným procesom, no po hĺbkovom preskúmaní centrum zjednodušilo svoje postupy týkajúce sa externých

expertov na choroby z členských štátov. Pri veľkej časti z 35 rýchlych posúdení rizika a 16 epidemiologických aktualizácií, ktoré centrum vykonalo v roku 2018, sa už využili tieto zmodernizované postupy.

Pokiaľ ide o oblasť technológií, centrum v septembri 2018 vydalo prepracovanú a výrazne vylepšenú verziu systému EWRS (systém včasného varovania a reakcie).

Ak si to situácia vyžaduje, pristupuje sa k intervenciám v teréne mimo Európy. V roku 2018 boli naši experti vyslaní do Konžskej demokratickej republiky na zabezpečenie reakcie a na podporu opatrení surveillance, ktoré koordinovalo Generálne riaditeľstvo pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci EÚ.

Vedecké poradenstvo

Vedecké poradenstvo sa vzťahuje na všetky oblasti verejného zdravia. V zmysle politiky centra ECDC týkajúcej sa otvoreného prístupu k informáciám sú výstupy z výskumov bezplatne dostupné na webovom sídle centra.

V roku 2018 ECDC dostalo 31 žiadostí o poradenstvo od Európskej komisie a Európskeho parlamentu. Na webovom sídle centra ECDC bolo zverejnených viac než 200 vedeckých dokumentov vrátane piatich rozsiahlych usmerňovacích dokumentov pre oblasť verejného zdravia. V odborne recenzovaných periodikách, ako je napríklad *Eurosurveillance*, bolo publikovaných ďalších 86 vedeckých článkov, ktorých autormi sú vedci z centra ECDC.

Vedecký časopis centra ECDC *Eurosurveillance* je na piatom mieste spomedzi periodík o infekčných chorobách a v roku 2018 dosiahol faktor vplyvu 7,1.

Hlavná vedecká konferencia centra ECDC – ESCAIDE – v novembri prilákala 600 účastníkov z 50 krajín.

Mikrobiológia

Mikrobiológia je jednou z oblastí, ktorým sa v roku 2018 venovalo veľa pozornosti, najmä z dôvodu dosahovania rýchlych pokrokov v sekvenovaní DNA, ktoré vedcom umožňuje porovnávať sekvencie patogénov a odhaľovať ohniská, ktoré sa spájajú s rovnakým zdrojom. V dôsledku toho ECDC prepracovalo svoj plán molekulárnej typizácie: v tomto pláne sa teraz skúma, aký vplyv bude mať molekulárna typizácia na európsku surveillance chorôb.

Molekulárna typizácia produkuje obrovské množstvo údajov a vyžaduje si vysokú úroveň výpočtovej kapacity. Mikrobiológovia z centra ECDC navrhli spoločnú európsku platformu na riadenie a analýzu údajov založených na sekvenovaní. Keď sa táto platforma začne využívať, bude to predstavovať zásadnú zmenu v monitorovaní chorôb, a to najmä pokiaľ ide o vyšetrovania vypuknutia chorôb u nás v Európe zahŕňajúce viac krajín.

Ďalšou oblasťou, na ktorú sa náš mikrobiologický tím zameriava, je kapacita laboratórií a kontrola kvality. ECDC pravidelne posudzuje kvalitu laboratórií v celej Európe prostredníctvom tzv. externých posúdení kvality. Metodika EULabCap centra ECDC ponúka detailne prispôbený súbor nástrojov, ktoré sa používajú na posúdenie kvality a účinnosti laboratórií. Podľa poslednej správy EULabCap bol dosiahnutý index výkonu na úrovni povzbudivých 7,5 bodu z celkového počtu 10 bodov, čo znamená „dostatočnú až vysokú úroveň kapacity“. Zároveň sa znižujú rozdiely v kapacite medzi jednotlivými krajinami.

Všetky činnosti v tejto oblasti vychádzajú zo *stratégie centra ECDC pre externé posúdenia kvality mikrobiologických laboratórií v oblasti verejného zdravia*. Táto stratégia sa vzhľadom na rýchly vývoj v danej oblasti neustále aktualizuje. Najnovšia verzia stratégie bola zverejnená v júni 2018.

Vľavo: CTTGACCACC... výsledky sekvenovania DNA

Prepájanie s európskou komunitou pre verejné zdravie

Odborná príprava v oblasti verejného zdravia

V rámci **Členského programu centra ECDC** sa poskytuje odborná príprava pre terénnych epidemiológov (program EPIET) a mikrobiológov (program EUPHEM), aby boli schopní intervencie pri cezhraničných ohniskách a iných ohrozeniach verejného zdravia. Program spája množstvo európskych organizácií pôsobiach v oblasti verejného zdravia na odbornej úrovni a často aj na úrovni osobných vzťahov.

V roku 2018 program úspešne absolvovalo 37 členov, pričom ďalších 434 účastníkov navštevovalo kurzy prostredníctvom činností centra ECDC zameraných na kontinuálny profesijný rozvoj. Zatiaľ čo pri niektorých kurzoch sa vyžaduje fyzická účasť, kurzy v rámci virtuálnej akadémie (EVA) centra ECDC možno absolvovať online. V roku 2018 sa otvorili štyri nové online kurzy a ďalšie boli zmodernizované.

V rámci programu odbornej prípravy centra ECDC sa hlavný dôraz kladie na kurzy a semináre organizované samotným centrom, no monitorujeme aj vzdelávacie činnosti dostupné v európskom sektore verejného zdravia: z prieskumu uskutočneného medzi členmi Asociácie vzdelávacích inštitúcií v oblasti verejného zdravia v európskom regióne vyplynulo, že ponuka

vzdelávania v oblasti prevencie a kontroly prenosných ochorení sa čoraz viac rozširuje.

Medzinárodné vzťahy a poskytovanie podpory krajinám. ECDC má vytvorenú rozsiahlu sieť odborných kontaktov. Medzi Regionálnym úradom WHO pre Európu a centrom ECDC fungujú už tradične pevné vzťahy. Od roku 2018 sa spoločné označenie ECDC – WHO Europe používa na všetky spoločné výstupy centra a Svetovej zdravotníckej organizácie (správy, tlačové správy a prezentácie). V roku 2018 ECDC prijalo oficiálne návštevy z čínskeho centra pre kontrolu a prevenciu chorôb a z afrických centier pre kontrolu a prevenciu chorôb.

Ďalším stredobodom záujmu v rámci činností centra sú prístupové krajiny. Keď ECDC použilo prispôbenú metodiku EULabCap na kontrolu kapacity laboratórií, z výsledkov vyplynula jednoznačná potreba zvýšiť kapacitu laboratórií v tejto skupine krajín.

ECDC pomohlo pri vypracovaní akčného plánu pre Ukrajinu, ktorá je krajinou európskeho susedstva. Centrum takisto poskytlo pomoc Severnému Macedónsku pri príprave národného plánu na prijatie opatrení nadväzujúcich na posúdenia vykonané už v rokoch 2015 a 2016.

V rámci mechanizmu centra ECDC na podporu krajín sa usporiadali kurzy venované prijímaniu očkovania, kontrole infekcií a bezpečnosti pacientov a poskytla sa podpora pri príprave národných plánov pripravenosti. Na žiadosť Európskej komisie ECDC posúdilo systémy na surveillance prenosných ochorení v Kosove*.

Vľavo hore: Sally Claire Davies, hlavná poradkyňa vlády v oblasti zdravotníctva za Anglicko na konferencii ESCAIDE v roku 2018 v meste Valletta na Malte

Vľavo dole: Diskusia o najnovších údajoch o hepatitíde B

** Týmto označením nie sú dotknuté pozície k štatútu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244 a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova.*

Informovanie o verejnom zdraví

Mnohé z našich informačných činností sa zameriavajú na európsku komunitu pre verejné zdravie, najmä na expertov, vedcov a novinárov zaoberajúcich sa témou verejného zdravia. V roku 2018 centrum vydalo 214 publikácií určených pre túto cieľovú skupinu, medzi ktorými boli v primeranom pomere zastúpené hĺbkové správy o výskume a rýchle posúdenia rizika/posúdenia dôkazov. Centrum má takisto niekoľko účtov na Twitteri, ktoré sleduje čoraz viac ľudí (nárast o 19 % v roku 2018), pričom mnohí z nich nepatria do komunity pre verejné zdravie.

Počas celého roka 2018 patrili medzi hlavné oblasti záujmu antimikrobiálna rezistencia, západonílska horúčka, osýpky a ebola, pričom mnohé z našich publikácií sa venovali práve týmto témam. Kampane centra v oblasti zdravia, ktoré boli zamerané na verejnosť, sa sústreďovali na témy spojené s rôznymi dňami informovanosti verejnosti: ECDC vypracovalo informačné materiály pre Európsky deň zvyšovania povedomia o antibiotikách, Svetový deň tuberkulózy, európsky imunizačný týždeň a Svetový deň boja proti AIDS.

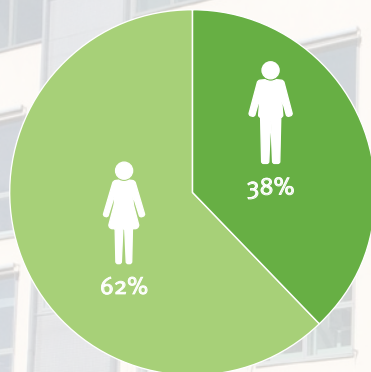
Vľavo: V knižnici centra ECDC sa okrem bežnej zbierky publikácií nachádza aj kompletný archív správ centra.

Vpravo: Medziodvetvové stretnutie v rámci príprav na Svetový deň hepatitídy

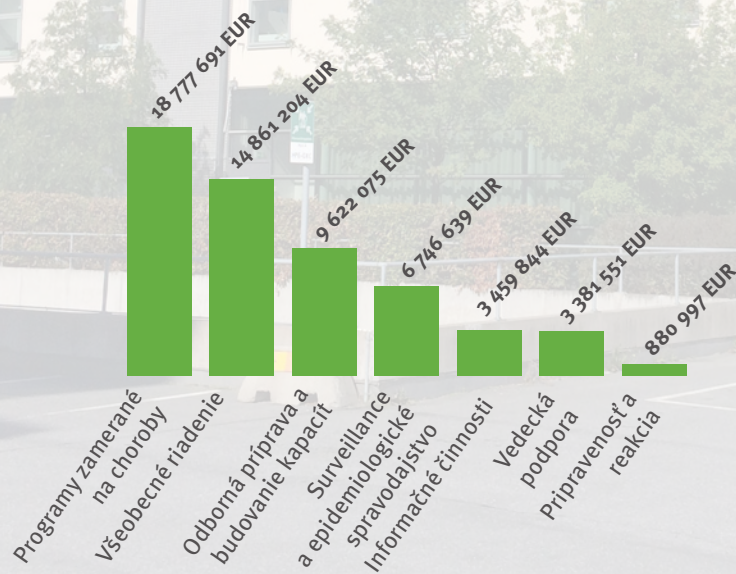

ECDC v číslach

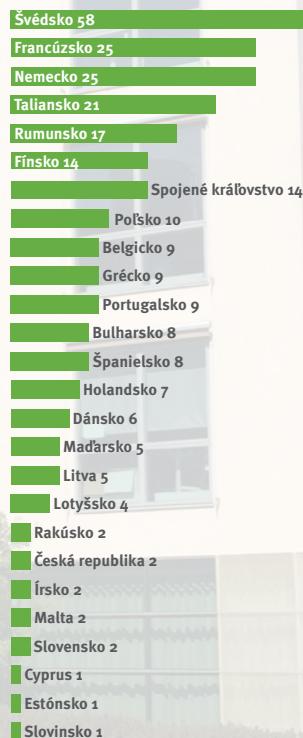
Rodová rovnováha v centre ECDC

Rozpočet na rok 2018

Zastúpenie zamestnancov centra ECDC podľa domovskej krajiny

K 31. decembru 2018 malo ECDC spolu 267 stálych zamestnancov.

Tlač TQ-AX-19-001-EN-C
PDF TQ-AX-19-001-SK-N

**Európske centrum pre prevenciu
a kontrolu chorôb (ECDC)**

Gustav III:s Boulevard 40
169 73 Solna, Švédsko

Tel.: +46 (0)8 58 60 10 00

Fax: +46 (0)8 58 60 10 01

www.ecdc.europa.eu

Agentúra Európskej únie

www.europa.eu

Prihláste sa na odber našich publikácií

www.ecdc.europa.eu/en/publications

Kontaktujte nás

publications@ecdc.europa.eu

🐦 Sledujte nás na Twitteri

[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

📘 Označte, že sa vám naša stránka na
Facebooku páči

www.facebook.com/ECDC.EU

■ Publications Office

Tlač ISBN 978-92-9498-351-0
PDF ISBN 978-92-9498-369-5